

KRONOLOŠKI OPIS DOGODKA PREBEGA HELIKOPTERJA GAZELA

Dne 28.6. 1991 je v dopoldanskem času poveljnik 89. OŠTO Velenje prejel od dežurnega štaba sporočilo, da iz smeri Paški Kozjak proti Uršlji gori leti helikopter JNA. Ukazal je pripravljenost enot za proti desantno borbo. Sledilo je sporočilo, da je helikopter verjetno pristal na območju Smrekovca ali Golt. 111. četi KS Ljubno, Zaščitnemu vodu Mozirje in 133. vodu TO KS Bele Vode, ki je varovala učni center na Smrekovcu, je bilo ukazana takojšnja blokada desantnega območja z ukazom, da se na pilote in osebje ne strelja in se jih po možnosti žive zajame.

Ker so se enote zaradi težko prehodnega terena počasi premikale, je poveljnik odločil, da iz poveljstva štaba na območje Golte takoj krene skupina v sestavi Slavko Korenič in Marjan Hudej, katerih naloga je bila koordinacija blokade desanta. Po odhodu iz štaba je bilo sprejeto sporočilo s strani zaposlenih na Golteh, da sta se v hotelu pojavila dva pilota in da želita vzpostaviti kontakt s poveljstvom TO. Sporočilo je bilo posredovano tudi na Upravno enoto v Mozirje. Ekipa delavcev Golte, pod vodstvom Prelog Marjana – Jake, je takoj pričela pomagati maskirati helikopter. Pri maskiranju in varovanju je že sodeloval oddelek zaščitnega voda Mozirje.

Poveljujoča blokadi desanta stotnika Slavko Korenič in Marjan Hudej sta okoli 11. ure prispela na Golte in vzpostavila kontakt z delavci TRC Golte, nato pa s pilotoma. Po vstopu v jedilnico hotela je iza mize vstal stotnik I. razreda Jože Kalan, za njim pa tehnik Bogo Šušter, najprej je salutiral ter nato predal »raport«;

»Gospod stotnik, predajava helikopter GAZELA št. Slovenski vojski. Raportira stotnik Jože Kalan in tehnik Bogo Šušter«.

Stotnik Korenič je oba pilota seznanil s osnovnimi pravicami in nadaljnjimi postopki ter pilotoma zagotovil, da bo TO zanj poskrbela in jih obravnavala v skladu s pozivom Republike Slovenije kot s pripadniki TO. 133. vod TO KS Bele Vode, ki je bil nameščen na Planinskem domu na Smrekovcu, je del enote po ukazu zavaroval območje pristanka helikopterja in nadaljeval z maskiranjem območja tudi z maskirnimi mrežami.

Situacija je bila zelo negotova, saj so v tem času letala JLA preletavala območje in med ostalim raketirala oddajnim na Kum-u, kar je bilo dobro vidno iz zgornje postaje gondole na Golteh.

Iz območja desanta sta bila pilota evakuirana v Mozirje, kjer so bili opravljeni postopki evidentiranja, nato pa prepeljana v tajni zbirni center po načrtu »Jezero« na lokacijo Planinskega doma na Smrekovcu. Pilotoma je bilo omogočeno vzpostaviti kontakt z družinama in osebami, ki sta jim zaupala.

Veš čas bivanja v zbirnem centru na Smrekovcu, je bilo poveljstvo 89. ObmŠTO Velenje neposredno povezano, za kar je bil zadolžen stotnik Slavko Korenič. Ob prestopu pilotov v Teritorialno obrambo, je bil o tem takoj obveščen 8. Pokrajinski štab Teritorialne obrambe v Celju. Sledil je ukaz, da se naj pilota takoj zglasita na sedežu poveljstva, kjer bilo zahtevano, da se helikopter razstavi in prestavi na območje kočevskega. Pilota nista soglašala s tem predlogom z obrazložitvijo, da bi rastavljen helikopter ne poletel nikoli več. Ugovarjala sta tudi s strani varnostnega vidika, saj pristanek do tedaj ni bil odkrit in je bil v popolni tajnosti. Poveljstvo 89. OŠTO je upoštevalo strokovno mnenje pilotov in kljub zahtevam, zadržalo helikopter na tajnih lokacijah v območju Smrekovca.

V OŠTO so bile že v naprej izdelane tajne lokacije za disperzijo in skladiščenje MTS pod nazivom »partizanska baza«. Ta načrt je bil uporabljen za skrivanje helikopterja. Helikopter je bil zaščiteno z imenom »sinička«. Za brisanje sledi o pristanku helikopterja so bilo uporabljeni razne zvijače in dezinformacije (da je odletel v Avstrijo, pilota sta napisala kartico, da sta varno pristala v Avstrijo, kartica je bila dejansko poslana iz Avstrije, informacija pa je bila posredovana osebi, ki je sodelovala z JLA...).

Zaradi varnosti in iskanja helikopterja in pilotov s strani JLA in vse večjih pritiskov, da JLA brez helikopterja ne bo odšla iz Slovenije, je bil helikopter ob upoštevanju strokovnega mnenja pilotov večkrat prestavljen na tajne lokacije (Smrekovec, Rezoničnik), do pozne jeseni pa je bil skrit na kmetiji Juvan »Žohar« v Zavodnjah.

Pilota sta v 89. ObmŠTO Velenje imela poseben status in sta delovala v poveljstvu. Med ostalim sta dobivala tudi direktne naloge iz RŠTO, kot je npr. ocena letalnih sposobnosti helikopterja Mi 8 v Gornji Radgoni. Naloga je bila v varnostnem smislu izredno nevarna, saj je bila za njim sprožena akcija iskanja, skupaj s članoma poveljstva, stotnikoma Korenič in Hudej, pa so bili izpostavljeni nevarnostim, ker so potovali v druga območja s službenim nalogo vendar v civilu in oboroženi. OŠTO o tej nalogi niso bila obveščena od nadrejenih. Zaradi varnosti sta bila pilota večkrat preseljena na varnejše lokacije do odhoda JLA iz Slovenije.

Po pristanu helikopterja je poveljstvo 89. OŠTO ocenilo trenutno situacijo in ugotovilo, da je dogodek izrednega pomena za Slovenijo in da kot takšen lahko močno vpliva na motiviranost pripadnikov TO. Ker je bila o dogodku podana vest preko medijev, smo na poveljstvu 89. OŠTO takoj pričeli z ukrepi za zavarovanje tajnosti lokacije in pilotov in za širjenje dezinformacije o dogodku. Poudarjali smo, da sta pilota opravila izredno hrabro dejanje, vendar sta zaradi vojnih razmer in varnosti premeščena na lokacijo v Avstrijo, da ima poveljstvo z njim stalni stik, in da bosta v bojih za Slovenijo uporabljena če bo to potrebno. Zvijača je uspela, saj lokacija ali bilo kakšen podatek v zvezi z dogodkom ni bil izdan še dolgo po odhodu JLA iz Slovenije.

Zaradi pomembnosti dogodka je poveljstvo odločilo, da se vsi postopki v zvezi s helikopterjem posnamejo in arhivirajo. Helikopter se je nekaj dni po pristanku prebarval in označil z oznako **001 TO VELENJE**, kot prvo bojno zračno plovilo v samostojni Sloveniji.

1. Dogodek ima poseben pomen!

Dejanje Jožeta Klana in Bogomirja Šuštarja je imelo zelo velik pomen za razpad letalstva JLA. Dezertirala sta že drugi dan vojne - pred njim je dezertiralo zelo malo pripadnikov letalstva. Bila sta v času vojne v Sloveniji tudi edina, ki sta prestopila z zrakoplovom.

Samo dejanje in neuspešno iskanje helikopterja sta imela velik pomen tudi pri ostalih pilotih slovenske in tudi drugih narodnosti v JLA, ki so se kasneje odločali za izstop iz agresivne jugovojske.

Za bivšo vojsko je bilo dejanje obeh letalcev velika »klofuta«, zato si je močno prizadevala, da bi ju našla in kaznovala krivca.

Po pričevanju slovenskih pilotov, ki so bili po tem času še v JLA, so dobili vsi piloti pri naslednjih dejstvih tudi dodatno nalogo, in sicer uničiti helikopter GAZELA št. 660, če bi jo odkrili v zraku.

Prizadevali pa so si verjetno tudi zajeti družini obeh letalcev, da bi tako izsilili vrnitev helikopterja (pred stanovanji so dežurali »civilni«, ki so legitimirali stanovlce – neslovence).

2. Dogodek označuje nastanek slovenskega vojaškega letalstva, kar je bilo nekajkrat poudarjeno, saj je takoj po vojni helikopter bil v funkciji SV in je poleg motivacijskega učinka bilo na njemu izvedenih kar nekaj usposabljanj pilotov SV.
3. Ob rekonstrukciji dogodka je tudi s strani takratnega Ministra za obrambo bil posebej poudarjen pomen tega dogodka za Slovenijo.
4. Spominski znak Golte 91 ustanovljamo zaradi pomembnosti dogodka, saj je imel kot takšen izjemen motivacijski učinek. Skozi postopke varovanja tajnosti so bili izvedeni vsi ukrepi, ki so zagotovili borbo proti vohonom JLA, zagotovljena pa je bila kontra

obveščevalna dejavnost.

5. Poudariti je potrebno, da je poveljstvo upoštevalo strokovna mnenja pilotov in na ta način ohranilo helikopter v vseh svojih funkcijah.
6. Spominski zank se podeli vsem posameznikom, ki so sodelovali pri sprejemu, maskiranju in varovanju posadke ali helikopterja in so zagotovili, da helikopter ni bil odkrit in predan JLA.

89. ObmŠTO Velenje
Ppk. Jože PRISLAN